

Ристо Малчески, Скопје
Самоил Малчески, Скопје

НЕРАВЕНСТВА МЕЃУ СРЕДИНИТЕ

Во оваа статија прво ќе ги докажеме неравенствата меѓу аритметичката, геометриската и хармониската средина, а потоа ќе го докажеме неравенството меѓу аритметичката и квадратната средина. Притоа ќе го користиме *принципот на регресивна индукција*, кој гласи:

Нека $T(n)$ е тврдење кое зависи од природниот број n . Ако

i) $T(n)$ е точен исказ за бесконечно многу природни броеви и

ii) за секој природен број $n > 1$ исказот $T(n) \Rightarrow T(n-1)$ е вистинит,

тогаш тврдењето $T(n)$ важи за секој природен број n .

Понатаму, при доказот на неравенството меѓу аритметичката и хармониската средина ќе ја користиме следнава теорема, која како резултат е сама за себе интересна.

Теорема 1. Ако $x_i > 0$, $i=1,2,\dots,n$ и $x_1x_2\dots x_n=1$ тогаш

$$x_1 + x_2 + \dots + x_n \geq n,$$

при што $x_1 + x_2 + \dots + x_n = n$ ако и само ако $x_1 = x_2 = \dots = x_n = 1$.

Доказ. Даденото неравенство ќе го докажеме со математичка индукција по n .

i) За $n=1$ неравенството е точно и притоа важи знак на равенство.

Ако $n=2$ и $x_1x_2=1$, тогаш едниот број е поголем или еднаков на 1, а другиот е помал или еднаков на 1, на пример $x_1 \leq 1$ и $x_2 \geq 1$. Според тоа,

$$x_1 + x_2 = 1 + x_1x_2 + (x_2 - 1)(1 - x_1) = 2 + (x_2 - 1)(1 - x_1) \geq 2$$

и знак за равенство важи ако и само ако $x_2 - 1 = 0$ или $1 - x_1 = 0$, што заедно со $x_1x_2 = 1$ дава $x_1 = x_2 = 1$.

ii) Нека за $n=k$ и произволни реални броеви x_i , $i=1,2,\dots,k$, такви што важи $x_1x_2\dots x_k = 1$, точно е неравенството

$$x_1 + x_2 + \dots + x_k \geq k$$

при што знак за равенство важи ако и само ако $x_i = 1$, $i=1,2,\dots,k$.

Нека $n=k+1$ и $x_1,\dots,x_{k+1}$ се позитивни реални броеви такви што важи $x_1x_2\dots x_kx_{k+1} = 1$. Ако сите x_i не се еднакви на 1, тогаш имаме броеви пого-

леми од 1, но и помали од 1. Без ограничување на општоста можеме да земеме $x_1 < 1$ и $x_2 > 1$. Тогаш имаме k позитивни броеви $x_1, x_2, x_3, \dots, x_{k+1}$ чиј производ е еднаков на 1, па според индуктивната претпоставка добиваме

$$x_1 x_2 + x_3 + \dots + x_k + x_{k+1} \geq k$$

при што знак за равенство важи ако и само ако

$$x_1 x_2 = x_3 = \dots = x_k = x_{k+1} = 1.$$

Но, тогаш

$$\begin{aligned} x_1 + x_2 + \dots + x_k + x_{k+1} &= 1 + x_1 x_2 + x_3 + x_4 + \dots + x_k + x_{k+1} + (x_2 - 1)(1 - x_1) \\ &\geq k + 1 + (x_2 - 1)(1 - x_1) \geq k + 1, \end{aligned}$$

при што знак за равенство важи ако и само ако

$$x_1 x_2 = x_3 = \dots = x_k = x_{k+1} = 1$$

и при тоа $(x_2 - 1)(1 - x_1) = 0$ т.е. $x_1 = x_2 = x_3 = \dots = x_k = x_{k+1} = 1$. ■

Пример 1. Нека $a_i > 0, i = 1, 2, \dots, n$ и $\varphi(a_i), i = 1, 2, \dots, n$ е произволна пермутација на множеството $\{a_1, a_2, \dots, a_n\}$. Докажи дека

$$\frac{a_1}{\varphi(a_1)} + \frac{a_2}{\varphi(a_2)} + \dots + \frac{a_n}{\varphi(a_n)} \geq n. \quad (1)$$

Решение. Ако φ е пермутација на множеството $\{a_1, a_2, \dots, a_n\}$, тогаш

$$a_1 a_2 \dots a_n = \varphi(a_1) \varphi(a_2) \dots \varphi(a_n),$$

т.е.

$$\frac{a_1}{\varphi(a_1)} \cdot \frac{a_2}{\varphi(a_2)} \cdot \dots \cdot \frac{a_n}{\varphi(a_n)} = 1.$$

Сега неравенството (1) непосредно следува од теоремата 1 и притоа знак за равенство важи ако и само и ако $\frac{a_i}{\varphi(a_i)} = 1, i = 1, 2, \dots, n$. ♦

1. НЕРАВЕНСТВА МЕЃУ АРИТМЕТИЧКАТА, ГЕОМЕТРИСКАТА И ХАРМОНИСКАТА СРЕДИНА

Дефиниција 1. Нека се дадени n позитивни реални броеви $a_1, a_2, \dots, a_n$. Броевите

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i, \left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n}, \frac{n}{\sum_{i=1}^n a_i^{-1}}$$

ги нарекуваме *аритметичка, геометриска и хармониска средина* на броевите $a_1, a_2, \dots, a_n$, соодветно.

Теорема 2 (неравенства на Коши). За аритметичката, геометриската и хармониската средина на позитивните реални броеви $a_1, a_2, \dots, a_n$ важи

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i \geq \left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n} \geq \frac{n}{\sum_{i=1}^n a_i^{-1}}$$

при што знак за равенство важи ако и само ако $a_1 = a_2 = \dots = a_n$.

Доказ. Означуваме $\beta_n = \left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n}$. Да ги разгледаме следниве n позитивни реални броеви $y_i = \frac{a_i}{\beta_n}$, $i = 1, 2, \dots, n$. За броевите y_i , $i = 1, 2, \dots, n$ важи

$\prod_{i=1}^n y_i = 1$, па од теоремата 1 следува $y_1 + y_2 + \dots + y_n \geq n$, т.е.

$$\frac{a_1}{\beta_n} + \frac{a_2}{\beta_n} + \dots + \frac{a_n}{\beta_n} \geq n.$$

Последното неравенство е еквивалентно со неравенството

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i \geq \left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n}, \tag{2}$$

при што знак за равенство важи ако и само ако $y_1 = y_2 = \dots = y_n$ т.е. ако и само ако $a_1 = a_2 = \dots = a_n$.

Од неравенството (2) следува:

$$\frac{1}{\left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n}} = \left(\frac{1}{a_1} \cdot \frac{1}{a_2} \cdot \dots \cdot \frac{1}{a_n} \right)^{1/n} \leq \frac{\frac{1}{a_1} + \frac{1}{a_2} + \dots + \frac{1}{a_n}}{n} = \frac{1}{\frac{n}{\sum_{i=1}^n a_i^{-1}}}$$

односно

$$\left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^{1/n} \geq \frac{n}{\sum_{i=1}^n a_i^{-1}},$$

при што знак за равенство важи ако и само ако $\frac{1}{a_1} = \frac{1}{a_2} = \dots = \frac{1}{a_n}$ т.е. ако и само ако $a_1 = a_2 = \dots = a_n$.

Втор начин. На почетокот со математичка индукција по k ќе докажеме дека (2) важи за сите природни броеви од облик $n = 2^k$, $k \in \mathbb{N}$.

За $k=1$, т.е. $n=2$ неравенството $\frac{a_1+a_2}{2} \geq \sqrt{a_1a_2}$ е еквивалентно со точното неравенство $(\sqrt{a_1} - \sqrt{a_2})^2 \geq 0$.

Нека претпоставиме дека неравенството важи за $n=2^k$, $k \geq 1$. Тогаш од претходно докажаното и од индуктивната претпоставка следува дека

$$\begin{aligned} \frac{1}{2n} \sum_{i=1}^{2n} a_i &= \frac{1}{2} \left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i + \frac{1}{n} \sum_{i=n+1}^{2n} a_i \right) \geq \sqrt{\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i \right) \left(\frac{1}{n} \sum_{i=n+1}^{2n} a_i \right)} \\ &\geq \sqrt{\sqrt[n]{\prod_{i=1}^n a_i} \cdot \sqrt[n]{\prod_{i=n+1}^{2n} a_i}} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n a_i} \cdot \sqrt[n]{\prod_{i=n+1}^{2n} a_i} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^{2n} a_i}, \end{aligned}$$

па од принципот на математичка индукција следува дека тврдењето важи за природните броеви од облик $n=2^k$, $k \in \mathbb{N}$, т.е. за бесконечно многу природни броеви.

Нека претпоставиме дека неравенството е точно за некој природен број n и да земеме $a_n = \frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1}$. Тогаш

$$\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}+\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1}}{n} \geq \sqrt[n]{a_1a_2\dots a_{n-1} \frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1}},$$

од каде добиваме

$$\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1} \geq \sqrt[n]{a_1a_2\dots a_{n-1}} \sqrt[n]{\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1}},$$

т.е.

$$\left(\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1} \right)^{1-\frac{1}{n}} \geq \sqrt[n]{a_1a_2\dots a_{n-1}}.$$

Затоа

$$\frac{a_1+a_2+\dots+a_{n-1}}{n-1} \geq \sqrt[n-1]{a_1a_2\dots a_{n-1}}.$$

Конечно од принципот на регресивна индукција следува дека неравенството (2) е точно за секој природен број n . Понатаму, доказот на неравенството (3) е потполно ист како при првиот начин на докажување. ■

Пример 2. Нека $a_1, a_2, \dots, a_n$ се позитивни реални броеви такви да $a_1a_2\dots a_n = 1$. Докажи дека

$$(4+a_1)(4+a_2)\dots(4+a_n) \geq 5^n.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина следува

$$4 + x = 5 \cdot \frac{1+1+1+1+x}{5} \geq 5\sqrt[5]{x}, \text{ за секој } x > 0. \quad (3)$$

Ако ги искористиме неравенството (4) и условот $a_1 a_2 \dots a_n = 1$ добиваме

$$(4 + a_1)(4 + a_2) \dots (4 + a_n) \geq 5^n \sqrt[5]{a_1 a_2 \dots a_n} = 5^n.$$

Јасно, знак за равенство важи ако и само ако $a_1 = a_2 = \dots = a_n = 1$. ■

Пример 3. Докажи дека за секои позитивни реални броеви a, b, c е точно неравенството

$$\frac{a^2 + 2b^2 + 4c^2}{bc} + \frac{b^2 + 2c^2 + 4a^2}{ca} + \frac{c^2 + 2a^2 + 4b^2}{ab} \geq 21. \quad (4)$$

Кога важи знак за равенство?

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина следуваат неравенствата

$$\begin{aligned} a^3 + b^3 + c^3 &\geq 3abc, \\ ab^2 + bc^2 + ca^2 &\geq 3abc, \\ ac^2 + ba^2 + cb^2 &\geq 3abc. \end{aligned}$$

Ако првото неравенство го помножиме со 1, второто со 2, третото со 4 и ги собереме добиените неравенства наоѓаме

$$(a^3 + 2ab^2 + 4ac^2) + (b^3 + 2bc^2 + 4ba^2) + (c^3 + 2ca^2 + 4cb^2) \geq 21abc.$$

Последното неравенство го делиме со $abc > 0$ и го добиваме неравенството (4). Јасно, знак за равенство важи ако и само ако $a = b = c$. ■

Пример 4. Нека x, y, z се позитивни реални броеви такви што $x + y + z = 1$. Докажи дека

$$xy + yz + zx \geq 4(x^2 y^2 + y^2 z^2 + z^2 x^2) + 5xyz. \quad (5)$$

Кога важи знак за равенство?

Решенија. Ако искористиме дека $x + y + z = 1$, даденото неравенство го трансформираме во неравенството

$$(xy + yz + zx)(x + y + z)^2 \geq 4(x^2 y^2 + y^2 z^2 + z^2 x^2) + 5xyz(x + y + z),$$

т.е. во неравенството

$$x^3 y + xy^3 + y^3 z + yz^3 + z^3 x + xz^3 \geq 2(x^2 y^2 + y^2 z^2 + z^2 x^2). \quad (6)$$

Според тоа, за да го докажеме неравенството (5) доволно е да го докажеме неравенство (6). Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина за два броја следува

$$\begin{aligned}
 x^3y + xy^3 + y^3z + yz^3 + z^3x + xz^3 &= xy(x^2 + y^2) + yz(z^2 + y^2) + za(z^2 + x^2) \\
 &\geq xy \cdot 2xy + yz \cdot 2yz + zx \cdot 2zx \\
 &= 2(x^2y^2 + y^2z^2 + z^2x^2),
 \end{aligned}$$

т.е. точно е неравенството (6). Јасно, знак за равенство важи ако и само ако $x = y = z$ и како $x + y + z = 1$, добиваме дека знак за равенство важи ако и само ако $x = y = z = \frac{1}{3}$. ■

Пример 6. Докажи го неравенството

$$n! < \left(\frac{n+1}{2}\right)^n, n > 1.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина, применето на броевите $a_i = i, i = 1, \dots, n$, равенството

$$1 + 2 + \dots + n = \frac{n(n+1)}{2}$$

и фактот дека $a_i \neq a_k, i \neq k$ добиваме

$$n! < \left(\frac{1+2+\dots+n}{n}\right)^n = \left[\frac{n(n+1)}{2n}\right]^n = \left(\frac{n+1}{2}\right)^n. \blacksquare$$

Пример 7. Нека a, b, c се позитивни реални броеви такви што $abc = 1$. Докажи дека

$$\frac{1}{\sqrt{b+\frac{1}{a}+\frac{1}{2}}} + \frac{1}{\sqrt{c+\frac{1}{b}+\frac{1}{2}}} + \frac{1}{\sqrt{a+\frac{1}{c}+\frac{1}{2}}} \geq \sqrt{2}.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката иу геометриската средина следува $2\sqrt{\frac{1}{2} \cdot (b + \frac{1}{a} + \frac{1}{2})} \leq 1 + b + \frac{1}{a}$, односно

$$\frac{1}{\sqrt{b+\frac{1}{a}+\frac{1}{2}}} \geq \frac{\sqrt{2}}{1+b+\frac{1}{a}}. \quad (7)$$

Аналогно се докажуваат неравенствата

$$\frac{1}{\sqrt{c+\frac{1}{b}+\frac{1}{2}}} \geq \frac{\sqrt{2}}{1+c+\frac{1}{b}} \quad (8)$$

и

$$\frac{1}{\sqrt{a+\frac{1}{c}+\frac{1}{2}}} \geq \frac{\sqrt{2}}{1+a+\frac{1}{c}}. \quad (9)$$

Ги собираме неравенствата (7), (8) и (9) и ако го искористиме равенството

$$\frac{1}{1+b+\frac{1}{a}} + \frac{1}{1+c+\frac{1}{b}} + \frac{1}{1+a+\frac{1}{c}} = \frac{a}{a+ab+1} + \frac{ab}{ab+1+a} + \frac{1}{1+a+ab} = 1$$

кое се добива со примена на условот $abc = 1$, добиваме

$$\frac{1}{\sqrt{b+\frac{1}{a}+\frac{1}{2}}} + \frac{1}{\sqrt{c+\frac{1}{b}+\frac{1}{2}}} + \frac{1}{\sqrt{a+\frac{1}{c}+\frac{1}{2}}} \geq \sqrt{2} \left(\frac{1}{1+b+\frac{1}{a}} + \frac{1}{1+c+\frac{1}{b}} + \frac{1}{1+a+\frac{1}{c}} \right) = \sqrt{2}. \blacksquare$$

Пример 8. Докажи го неравенството

$$(x^2 + y^2 + 2)^{x^4+y^4} > (x^4 + y^4 + 2)^{x^2y^2}.$$

Решение. Имаме

$$(x^2 + y^2 + 2)^2 = x^4 + y^4 + 2x^2y^2 + 4x^2 + 4y^2 + 4 > x^4 + y^4 + 2.$$

Сега од горното неравенство и од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина следува

$$\begin{aligned} (x^2 + y^2 + 2)^{x^4+y^4} &= [(x^2 + y^2 + 2)^2]^{\frac{x^4+y^4}{2}} \geq [(x^2 + y^2 + 2)^2]^{\sqrt{x^4y^4}} \\ &= [(x^2 + y^2 + 2)^2]^{x^2y^2} > (x^4 + y^4 + 2)^{x^2y^2}, \end{aligned}$$

што и требаше да се докаже. $\blacksquare$

Пример 9. Нека a, b, c се реални броеви такви што $0 < a \leq b \leq c$. Докажи дека важи

$$(a + 3b)(b + 4c)(c + 2a) \geq 60abc.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина следува

$$\begin{aligned} (a + 3b)(b + 4c)(c + 2a) &\geq 4(ab^3)^{\frac{1}{4}} \cdot 5(bc^4)^{\frac{1}{5}} \cdot 3(ca^2)^{\frac{1}{3}} = 60a^{\frac{11}{12}}b^{\frac{19}{20}}c^{\frac{17}{15}} \\ &= 60abc \cdot a^{-\frac{1}{12}}b^{-\frac{1}{20}}c^{\frac{2}{15}} \geq 60abc, \end{aligned}$$

бидејќи од $0 < a \leq b \leq c$ следува $c^8 \geq a^5b^3$, што значи

$$c^{\frac{2}{15}} \geq a^{\frac{1}{12}}b^{\frac{1}{20}}, \text{ т.е. } a^{-\frac{1}{12}}b^{-\frac{1}{20}}c^{\frac{2}{15}} \geq 1.$$

Јасно, знак за равенство важи ако и само ако $a = b = c$. $\blacksquare$

Пример 10. Нека a, b, c се позитивни реални броеви и n, k се природни броеви. Докажи го неравенството

$$\frac{a^{n+k}}{b^n} + \frac{b^{n+k}}{c^n} + \frac{c^{n+k}}{a^n} \geq a^k + b^k + c^k.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина следува неравенството

$$kx^{n+k} + ny^{n+k} \geq (n+k)^{n+k} \sqrt[n+k]{x^{k(n+k)}y^{n(n+k)}} = (n+k)x^k y^n$$

и ако поделиме со y^n добиваме

$$k \frac{x^{n+k}}{y^n} \geq (n+k)x^k - ny^k. \quad (10)$$

Ако во неравенството (10) прво ставиме $x=a, y=b$, потоа $x=b, y=c$ и на крајот $x=c, y=a$ и ги собереме добиените неравенства го добиваме бараното неравенство. ■

Пример 11. Докажете дека за секој $n \geq 2$ важи

$$\log_n 2 \cdot \log_n 4 \cdot \dots \cdot \log_n (2n-2) \leq 1.$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и геометриската средина и од својствата на логаритмите следува

$$\begin{aligned} \sqrt{\log_n k \cdot \log_n (2n-k)} &\leq \frac{1}{2} [\log_n k + \log_n (2n-k)] \\ &= \frac{1}{2} \log_n k(2n-k) \\ &\leq \frac{1}{2} \log_n \left[\frac{k+2n-k}{2} \right]^2 \\ &= \frac{1}{2} \log_n n^2 = 1, \end{aligned}$$

за $k=1, 2, \dots, n$. Според тоа, производите на паровите кои се еднакво оддалечени од краевите на изразот $A = \log_n 2 \cdot \log_n 4 \cdot \dots \cdot \log_n (2n-2)$ не надминуваат единица, па значи $A \leq 1$, за $n = 2k + 1$. Но, $A \leq 1$ и за $n = 2k$, бидејќи

$$\log_n (2n-n) = \log_n n = 1. \quad \blacksquare$$

2. НЕРАВЕНСТВО МЕЃУ АРИТМЕТИЧКАТА И КВАДРАТНАТА СРЕДИНА

Дефиниција 2. Нека се дадени n позитивни реални броеви $a_1, a_2, \dots, a_n$. Бројот

$$\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i^2 \right)^{1/2}$$

го нарекуваме *квадратна средина* на броевите $a_1, a_2, \dots, a_n$.

Теорема 3 (неравенство на Коши). За аритметичката и квадратната средина на позитивните реални $a_1, a_2, \dots, a_n$ броеви важи

$$\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i^2\right)^{1/2} \geq \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i,$$

при што знак за равенство важи ако и само ако $a_1 = a_2 = \dots = a_n$.

Доказ. За произволен пар индекси (i, j) такви што $i, j \in \{1, 2, \dots, n\}$ и $i < j$ важи $2a_i a_j \leq a_i^2 + a_j^2$. Ако сите овие $\frac{n(n-1)}{2}$ неравенства ги собереме, добиваме

$$2 \sum_{1 \leq i < j \leq n} a_i a_j \leq (n-1) \sum_{i=1}^n a_i^2$$

односно

$$\sum_{i=1}^n a_i^2 + 2 \sum_{1 \leq i < j \leq n} a_i a_j \leq n \sum_{i=1}^n a_i^2 \quad \text{или} \quad \left(\sum_{i=1}^n a_i\right)^2 \leq n \sum_{i=1}^n a_i^2.$$

Конечно,

$$\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i^2\right)^{1/2} \geq \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_i$$

со што неравенството е докажано. Притоа знак равенство важи ако и само ако за секој пар индекси (i, j) важи $2a_i a_j = a_i^2 + a_j^2$, т.е. $a_i = a_j$, за секој i, j , што значи дека $a_1 = a_2 = \dots = a_n$. ■

Пример 12. Нека k е природен број и $a_1, a_2, \dots, a_{2k}$ се позитивни броеви помали од 1. Докажи го неравенството

$$\sqrt{a_1^2 + (1-a_2)^2} + \sqrt{a_2^2 + (1-a_3)^2} + \dots + \sqrt{a_{2k-1}^2 + (1-a_{2k})^2} + \sqrt{a_{2k}^2 + (1-a_1)^2} \geq k\sqrt{2}$$

Решение. Од неравенството меѓу аритметичката и квадратната средина непосредно следува

$$\begin{aligned} \sqrt{a_1^2 + (1-a_2)^2} + \sqrt{a_2^2 + (1-a_3)^2} + \dots + \sqrt{a_{2k-1}^2 + (1-a_{2k})^2} + \sqrt{a_{2k}^2 + (1-a_1)^2} &\geq \\ &\geq \sqrt{2} \left(\frac{a_1 + 1 - a_2}{2} + \frac{a_2 + 1 - a_3}{2} + \dots + \frac{a_{2k} + 1 - a_1}{2} \right) = \sqrt{2} \frac{2k}{2} = k\sqrt{2}. \end{aligned}$$

Јасно, знак за равенство важи ако и само ако

$$a_1 = a_3 = \dots = x, \quad a_2 = a_4 = \dots = y \quad \text{и} \quad x + y = 1. \quad \blacksquare$$

Пример 13. Нека a, b, c, d, e и f се реални броеви за кои важи

$$a + b + c + d + e + f = 10 \quad \text{и}$$

$$(a-1)^2 + (b-1)^2 + (c-1)^2 + (d-1)^2 + (e-1)^2 + (f-1)^2 = 6.$$

Да се најде најголемата можна вредност за бројот f .

Решение. Од условот на задачата следува дека

$$a+b+c+d+e=10-f \text{ и } a^2+b^2+c^2+d^2+e^2=20-f^2.$$

Од неравенството меѓу аритметичката и квадратната средина имаме

$$\frac{a+b+c+d+e}{5} \leq \sqrt{\frac{a^2+b^2+c^2+d^2+e^2}{5}},$$

т.е. $\frac{(10-f)^2}{5} \leq 20-f^2$. Значи, $2f(3f-10) \leq 0$, од каде следува $f_{\max} = \frac{10}{3}$ и

оваа вредност се достигнува за $a=b=c=d=e=\frac{4}{3}$. ■

Пример 14. Докажи дека за секои позитивни реални броеви a и b важи неравенството

$$\sqrt{\frac{a^2+b^2}{2}} + \frac{2ab}{a+b} \geq \frac{a+b}{2} + \sqrt{ab}. \quad (11)$$

Кога важи знак за равенство?

Решение. Со K, A, G, H да ги означиме редоследно квадратната, аритметичката, геометриската и хармониската средина на броевите a и b . Од теоремите 2 и 3 следува $K \geq A \geq G \geq H$, а неравенството (11) всушност е неравенството $K+H \geq A+G$, односно неравенството $K-G \geq A-H$. Понатаму, за аритметичката и хармониската средина имаме:

$$A = \frac{a+b}{2} = \sqrt{\left(\frac{a+b}{2}\right)^2} = \sqrt{\frac{a^2+b^2+2ab}{4}} = \sqrt{\frac{\frac{a^2+b^2}{2}+ab}{2}} = \sqrt{\frac{K^2+G^2}{2}} \text{ и}$$

$$H = \frac{2}{\frac{1}{a}+\frac{1}{b}} = \frac{ab}{\frac{a+b}{2}} = \frac{G^2}{\sqrt{\frac{K^2+G^2}{2}}} = \frac{2G^2}{\sqrt{2(K^2+G^2)}},$$

што значи дека за да го докажеме неравенството $K-G \geq A-H$, потребно е да го докажеме неравенството

$$K-G \geq \sqrt{\frac{K^2+G^2}{2}} - \frac{2G^2}{\sqrt{2(K^2+G^2)}} = \frac{K^2-G^2}{\sqrt{2(K^2+G^2)}}.$$

Бидејќи $K \geq G$ последното неравенство е еквивалентно со неравенството

$$\sqrt{2(K^2+G^2)} \geq K+G,$$

кое всушност е неравенството меѓу квадратната и аритметичката средина за броевите K и G , што значи дека истото е точно. Притоа знак за равенство важи ако и само ако $K=G$, т.е. ако и само ако $a=b$. ■

ЛИТЕРАТУРА

1. Arslanagić, Š., *Matematika za nadarene*, Bosanska riječ, Sarajevo, 2005
2. Cîrtoaje, V., *Algebraic Inequalities*, GIL Publishing house, Zalau, 2006
3. Govedarica, V., *Matematička takmičenja u Republici Srpskoj*, ZUNS, Sarajevo, 2007
4. Mitrović, D. S., Pečarić, J. E., Fink, A. M., *Classical and New Inequalities in Analysis*, Kluwer Academic Publisher, Dodrecht, 1993
5. Малчески, Р., *Елементарни алгебарски и аналитички неравенства* (второ издание), Армаганка, Скопје, 2019

Статијата прв пат е издадена на српски јазик во математичкото списание ДИОФАНТ во април 2026 година